

УДК 37.091.31:81/82(082)

А43

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету іноземної філології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Редакційна колегія: Н. Є. Леміш, д-р філол. наук, проф. (гол. ред.); О. О. Ісаєва, д-р пед. наук, проф., В. В. Ніколаєнко, канд. пед. наук, доц. (заст. гол. ред.); А. Ю. Вітченко, канд. пед. наук, доц., А. О. Мельник, канд. пед. наук, доц. (відп.ред.).

А43   **Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах:** матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2023 р.) / Укладачі: А. Ю. Вітченко, А. О. Мельник. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 160 с.

Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools: papers of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference (April 27, 2023) / Compilers: A. Yu. Vitchenko, A. O. Melnyk. – Kyiv : Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine Publishing House, 2023. – 160 p.

Збірник містить тези доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах», що висвітлюють сучасні проблеми методики викладання зарубіжної літератури та іноземних мов у закладах вищої й середньої освіти та пропонують шляхи їх вирішення.

Для вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів закладів вищої освіти, студентів педагогічних і філологічних факультетів, науковців.

The collection comprises abstracts of the participants of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference "Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools", dealing with both topical issues of foreign literature and languages teaching methods at secondary and higher educational establishments, and ways of their solving.

The collection is intended for teachers of secondary schools, lecturers of higher educational establishments, students of pedagogical and philological faculties, and scholars.

Відповідальність за достовірність викладених у публікаціях фактів, а також за можливі огріхи щодо технічного оформлення цих публікацій несуть їхні автори.

УДК 37.091.31:81/82(082)

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023
© Редакційна колегія конференції, 2023

мислення, кращому засвоєнню навчальної інформації з історії й теорії літератури в ході набуття ключових і предметних компетентностей).

Список використаних джерел

1. Богосвятська А-М. Сучасні освітні тренди. URL: <https://bogosvyatska.com/2021/08/16/10-освітніх-трендів-на-2021-2022> н.р.
2. Богосвятська А-М. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури. *Зарубіжна література в школах України: Методичний журнал*. 2013. № 1. С. 34-41.
3. Дячок С. О. Урок світової літератури і комп'ютер. 5-11 класи. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 168с.
4. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів № 898 від 30 вересня 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartivpovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
5. Ісаєва О.О. Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2013. №2. С.5-10.
6. Матюшкіна Т.П. Використання інфографіки під час вивчення творчості Михайла Коцюбинського. *Художній світ прози Михайла Коцюбинського. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 155-річчю від дня народження Михайла Коцюбинського*. Чернігів: вид-во «Десна Поліграф», 2020. 200с. (С.130-138).
7. Матюшкіна Т.П. Використання схематичної наочності у процесі вивчення світової літератури. Посібник для вчителя. Чернігів: Ред. відділ ЧОІППО, 186с.
8. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник К.: Вища шк., 2007. 415с.
9. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyiosvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
10. Ушинський К.Д. Рідне слово. Підручник. URL: <https://prom.ua/ua/p31196689-rodnoe-slovo-ushinskij.html>

Мельник Анжела Олегівна

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри методики викладання світової літератури

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

«Я НЕ БОЮСЬ!»: ВИВЧЕННЯ ПОВІСТІ Н. ГЕЙМАНА «КОРАЛІНА» КРИЗЬ ПРИЗМУ АНТИФОБІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

У своїх інтерв'ю Ніл Гейман неодноразово зазначав, що найбільше з усіх своїх книжок пишається саме «Кораліною» (2002). Британська письменниця Діана Вінн Джонс так відгукувалася про цей твір: *«Це найбільш оригінальна, дивна і лячна книга, яку я коли-небудь читала, і в той же час у ній багато речей, які сподобаються дітям»* [8]. Книга і правда, дуже подобається дітям, при чому як молодшим підліткам, так учням більш старшого віку. Українська дослідниця Богдана Романцова схарактеризувала «Кораліну» як *«універсальну книгу для всіх»*, зазначивши, що за неї *«Гейман отримав нагороди "Локус", "Г'юго" і навіть "Премію Брема Стокера", оскільки йому вдалося втілити сучасний тип дорослої казки – казки для всіх»* [6].

Критики називають «Кораліну» «*"Алісою в країні Див", написаною Стівеном Кінгом*», бо у повісті є чимало алюзій на Алісу Льюїса Керролла, а у майстерності налякати читача Гейман не поступається всесвітньовідомому Королю Жахів. Показово, що розмірковуючи на запитанням *Чому діти так люблять страшні історії*, Ліндсі Найт, голова дитячого відділу австралійської гілки «Random House», цитує Н. Геймана, який зазначав: «... жах завжди був невід'ємною частиною дитячої художньої літератури. Подивіться на Гензель і Гретель. Фантастика вчить дітей, як вижити у світі» [5]. Зазначимо, що моторошна атмосфера повісті «Кораліна» функціональна, її мета – навчити читача правильно ставитися до страху. У передмові до твору Гейман пояснює: «...Бути хоробрим не означає не мати страху. Адже бути хоробрим означає, що ти можеш переживати страх, бути по-справжньому наляканим, смертельно перепудженим, але все-таки вчинити те, що маєш учинити» [2, с. 11]. Оптимістично-переможну спрямованість повісті увиразнює й епіграф твору – вислів Гілберта Честертона: «*Чарівні казки більші ніж правдиві – не тому, що вони розповідають нам про існування драконів, а тому, що переконують нас: драконів можна побивати*» [2, с. 6]. «Кораліна» Н. Геймана – не просто жахазка, а справжній літературний «антифобіант», який вчить протистояти власному страху і не боятися, який переконливо доводить, що зло можна та необхідно здолати, що особливо важливо під час війни. Поняття *літературний «антифобіант»* (за аналогією до *«антидеприсант»*) використовуємо слідом за К. Богун [1, с. 109]. У своїй розвідці також спиралися на рекомендації Ж. Клименко щодо використання антифобіального потенціалу художньої літератури при вивченні зарубіжної літератури в школі [4]. Отож, одним із актуальних методичних напрямів розгляду повісті Н. Геймана «Кораліна» в школі вважаємо її вивчення крізь призму антифобіального дискурсу.

Найбільші страх і загрозу у «Кораліні» уособлює «інша матір». Як зазначає письменник, «інша матір» – найжахливіший з усіх персонажів, яких він створив [7]. Вона – хижачка, яка полює на Кораліну: «*Кораліна вчитала з очей-гудзів своєї «іншої матері», що вона для неї – просто набуток, більш нічого. Улюблена тваринка, чия поведінка зайшла задалеко й перестала тішити господиню*» [2, с. 128]. Характеризуючи образ «іншої», пропонуємо учням такі запитання і завдання¹: *Словесно опишіть портрет «іншої матері». Що в її зовнішності було найбільш жахливим і неприємним для вас? Поясніть чому. Які художні засоби використовує автор для створення образу «іншої матері»? Наведіть приклади* [3, с. 227].

---

¹ Тут і далі наведено приклади з підручника «Зарубіжна література (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / О.О. Ісаєва О.О., Ж.В. Клименко Ж.В., А.О. Мельник. К. : УОВЦ «Оріон», 2023. 241 с.».

Наголошуємо, що почуття страху викликає потворна зовнішність «іншої матері»: бліда шкіра кольору павучого живота; велетенський ріст; довгі пальці, що весь час рухалися; очі-гудзики з хижацьким поглядом тощо. Збентежує й те, що «інша» не відображається у дзеркалі. Наводять жах смертельно-небезпечні вчинки й наміри «іншої матері»: вона викрала батьків Кораліни й хотіла відібрати у Кораліни душу, як колись відібрала душі у трьох дітей, що стали привидами. Для кращої візуалізації образу «іншої» пропонуємо учням роздивитися й прокоментувати колаж з ілюстрацій художника Кріса Рідделла. Питаємо в учнів: *Що вас найбільше вразило в роботах К. Рідделла? Чи збігається ваше уявлення про «іншу матір» із баченням художника? Як за допомогою засобів За допомогою яких засобів графіки художник зображує потворність героїні?* [3, с. 227].

Коментуючи ілюстрації, звертаємо увагу, що роботи Кріса Рідделла – це чорно-біла графіка. Контраст чорного і білого кольорів, значний масив штриховки, великі чорні плями – це засоби, за допомогою яких художник майстерно передає потворність і хижацьку сутність «іншої». Розглядаючи портрети, учні відзначають, що художник показав образ «іншої матері» у динаміці: якщо на першій ілюстрації ми бачимо худорляву високу жінку із акуратною зачіскою (незвичними видаються хіба що довгі кістляві пальці й очі-гудзики), то на останньому малюнку «інша» схожа на справжню відьму, яка демонструє відкриту агресію по відношенню до героїні, це вже страхітлива велетка із черепоподібними рисами обличчя, гострими, мов ножі, зубами й сивим волоссям, яке звивалося й обкручувалося навколо голови. Даємо учням завдання: *Спираючись на ілюстрації й текст твору, прокоментуйте, як змінюється зовнішність «іншої матері» з розвитком подій у творі. Як ви думаєте, чому справжня сутність «іншої матері» проявилася лише з часом?* [3, с. 227].

Потужну антифобіальну функцію у творі виконує факт перемоги головної героїні над своїм страхом. Питаємо в учнів: *Чи страшно було Кораліні протистояти «іншій матері»? Як дівчинці вдалося здолати свій страх? Чи легко їй було це зробити? Що допомагає Кораліні не боятися?* Проводимо спостереження над текстом і робимо висновок, що автор яскраво передає емоційний стан Кораліни – їй моторошно і страшно: *«Кораліна відчула, як серце їй калатає об ребра...», «дівчинка стояла там залякла й тільки тремтіла», «волосся на Коралініній потилиці стало дибки»* та ін. [2]. Між тим, повертаючись щоразу до «інших», дівчинка знаходить у собі сили протистояти страху, підбадьорюючи себе: *«Я не боюсь! Тільки не я!»* [2, с. 121]. Важливе значення у розумінні того, що стало джерелом мужності маленької дівчинки, має епізод, у якому Кораліна пригадує, як під час прогулянки її батька покусали оси. Просимо учнів стисло переказати цей фрагмент і дати відповідь на запитання: *Що ж, на думку Кораліни, є справжньою мужністю?* Нагадаємо, що батько Кораліни, коли його покусали оси, сказав, що *«просто стояти, щоб тебе жалили»*, не було мужністю з його боку, бо він не

злякався; це було єдине, що він міг зробити, а от те, що він знову подався туди, по свої окуляри, знаючи, що оси нікуди не поділися; коли він по-справжньому боявся – ото й була мужність! Просимо учнів знайти у тексті і прочитати висновок, який робить Кораліна: *«саме тоді, коли ти боїшся і все-таки робиш те, від чого тобі страшно, оце і є мужність»* [2, с. 75]. Підводимо учнів до розуміння, що саме спогад про батьківський вчинок підтримує й надихає дівчинку, допомагає їй не боятися відьму.

Завершити цю частину евристичної бесіди можна запитаннями й завданнями на рефлексію, що передбачають зворотній зв'язок від учнів після засвоєння нової теми: *А як би ви вчинили на місці Кораліни? Чи доводилось вам переживати у житті ситуації, які викликали страх? Якщо так, то розкажіть, чи вдалося вам здолати свій страх і що вам у цьому допомогло.*

Антифобіальну спрямованість твору яскраво увиразнює любов і піклування справжніх батьків Кораліни, бо любов батька-матері вже сама по собі є могутнім оберегом для дітей. Пропонуємо учням, спираючись на інфографіку [3, с. 228], розв'язати проблемне запитання: *Як ви думаєте, які з батьків Кораліни – справжні чи «інші» – дійсно любили її? У чому крилася небезпека зовні ідеального «іншого» світу? Чи можна стверджувати, що, коли Кораліна впоралася зі своїми страхами і перемогла відьму, вона подорослішала? Поясніть свою думку.*

Важливе значення у формуванні антифобіального дискурсу повісті має наявність дарувальників і помічника, які допомагають Кораліні здолати «іншу матір». Так, сусідки Кораліни, колишні акторки Міс Примула і міс Форсібїлла, гадаючи на чайному листі, повідомляють їй про небезпеку, а стариган з горища передає дівчинці застереження від мишей – не ходити у двері. Акторки дарують Кораліні амулет, за допомогою якого вона розшукує скляні кульки – душі дітей, яких полонила зла карга. Функцію наставника і помічника виконує чорний кіт, який вільно пересувається з одного світу до іншого і який допомагає героїні втекти від «іншої матері». Підводимо учнів до розуміння, що злі сили Кораліна долає не сама, їй допомагають, саме так, як трапляється із багатьма героями у чарівних казках.

Антифобіальним у повісті виступає й нарратив обраності головної героїні. Те, що Кораліна – особлива дівчинка, і саме з нею має статися якась небезпечна пригода, читач розуміє з першої сторінки повісті. Зокрема щось не так з іменем героїні: на початку твору оточуючі називають Кораліну Кароліною, що дуже дратує дівчинку. Під час аналізу твору наголошуємо, що неправильне ім'я, точніше позбавлення правильного імені, позбавляє Кораліну ідентифікації. Звертаємо увагу, що правильне ім'я повертається до дівчинки лише після того, як вона здолала відьму. Кораліна налагодила комунікацію зі світом, коли перемогла свої страхи, зрозуміла себе, свої бажання, інакше кажучи, коли подорослішала. Доречним на

цьому етапі буде повідомлення культурологічного характеру, у якому можна розказати про значення імені в житті людини.

Один із центральних символів твору – очі. Усі мешканці «іншого світу» замість очей мають гудзики, навіть у хлопчика з картини у холі в «іншому будинку» щось дивне було з очима. Аналізуючи повість, звертаємо увагу учнів на кульмінацію твору – епізод, коли Кораліна відмовляється від пропозиції «інших батьків» – пришити їй замість очей гудзики, щоб назавжди прив'язати дівчинку до «іншого світу», відібрати у неї душу. Робимо висновок, що очі – символ душі. Доповнити аналіз епізоду можна роботою із сторінками графічного роману «Кораліна» [9]. Пропонуємо учням такі запитання і завдання: *Розгляньте сторінки графічного роману «Кораліна». Який епізод твору на них зображено? Спираючись на текст твору, усно відновіть слова автора та репліки персонажів. Розіграйте діалоги у класі* [3, с. 236-237]. Робота з графічним романом / коміксом до твору (розглядання, читання, порівняння із твором, заповнення лакун, моделювання власного коміксу та ін.) має потужний потенціал, оскільки не тільки привертає увагу до тексту художнього твору, а й знімає напругу під час навчання, сприяє розвитку уяви, позитивних емоцій, тобто також виконує антифобіальну функцію.

У повісті Н. Геймана «Кораліна» щаслива кінцівка, але не остаточно розв'язаний конфлікт. Пригоди Кораліни – це історія не кінця, а початку, бо попереду школа й нові випробування. Кораліна отримала досвід боротьби зі страхом, тому *«нічого з того, що буває у школі, більш аніскілочки її не лякає!»* [2, с. 190]. Подолання зла ззовні нерозривно пов'язано із подоланням страху в душі героїні. На заключному етапі вивчення художнього твору пропонуємо учням низку творчих робіт, які увиразнюватимуть антифобіальну спрямованість твору. Зокрема: 1) *Придумайте історію про те, що відбувалося у старому будинку, доки там не оселилася Кораліна із батьками. Придумайте продовження пригод Кораліни, яка після перемоги над «іншою матір'ю» приходять у школу.* 2) *Напишіть твір-роздум на одну з тем: «Драконів можна побивати?», «Бути хоробрим означає...», «Ніл Гейман – "темний казкар"?»* 3) *Складіть пам'ятку «Як подолати страх» та ін.* [3, с. 236].

Ніл Гейман згадує, як люди йому часто розповідають, що саме «Кораліна» допомогла їм пережити нелегкі часи у їхньому житті, що, коли вони були перелякані, то згадували Кораліну, й чинили так, як і мали вчинити [2, с. 11-12]. Сподіваємось, що запропонована нами методика вивчення повісті Ніла Геймана «Кораліна» допоможе і нашим дітям пережити нелегкі воєнні та післявоєнні часи, навчить їх протистояти страхам, діяти у кризових ситуаціях, сприятиме формуванню психологічної пружності й оптимістичного світосприйняття.

Список використаних джерел

1. Богун К. Онтології літературних казок першої половини ХХ ст. в контексті антифобіального дискурсу. *Вісник Харківського національного університету ім. Г. Сковороди. Серія «Філософія»*. 2016. Вип. 46 (част. I). С. 107-116. URL: <http://surl.li/gvryr> (дата звернення: 30.04.23).
2. Гейман Н. Кораліна /іл. Кріса Рідделла; пер. з англ. О. Мокровольського. К. : Вид. група КМ-БУКС, 2022. 192 с.
3. Ісаєва О.О., Клименко Ж.В., Мельник А.О. Зарубіжна література (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. К. : УОВЦ «Оріон», 2023. 241 с. URL: <http://surl.li/gvsac> (дата звернення: 30.04.23).
4. Клименко Ж.В. Як запобігти ретравматизації школярів, викладаючи літературу? *Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 15 грудня 2022 року / за заг. ред. Н. Р. Грицак. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 11-18. URL: <http://surl.li/gvryl> (дата звернення: 30.04.2023).
5. Найт Л. Чому діти так люблять страшні історії? URL: <http://surl.li/gsdaz> (дата звернення: 30.04.23).
6. Романцова Б. «Кораліна» Ніла Геймана: пригоди нової Аліси. URL: <http://surl.li/gsczh> (дата звернення: 30.04.23).
7. Alison Flood. I spooked myself right before bedtime': authors on their scariest creations. URL: <http://surl.li/gscyz> (дата звернення: 30.04.23).
8. Gaiman N. Coraline (Paperback). Greenlight Bookstore, 2006. URL: <http://surl.li/gsczm> (дата звернення: 30.04.23).
9. Gaiman N., P. Craig Russell. Coraline. The Graphic Novel. Bloomsbury Children's. 2008. 192 p. URL: <https://readgraphicnovels.blogspot.com/2017/06/read-coraline-graphic-novel-page-0.html> (дата звернення: 30.04.23).

Мельник Євгеній Юрійович

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та перекладу

Факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету

ОРФОГРАФІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА

У Франції недосконале володіння орфографічними навичками традиційно вважається недоліком, якого людина має обов'язково позбутися для того, щоб суспільство сприймало її з повагою [1]. Причину цього потрібно шукати в історії держави, яка значною мірою пов'язана з розвитком мови та її значенням для суспільства. Потужний державотворчий вплив французької дотепер віддзеркалюється у вимогах щодо використання мови – вимогах, які залишаються консервативними та можуть дискримінувати, стигматизувати, викликати почуття провини. Починаючи з XVII століття завдяки політиці Французької академії французи незмінно успадковують вживання мови, яке не є схильним до відкритості, характеризується традиційністю, сприймається як дещо застигле та передається від покоління до покоління як непохитна даність. Французи «зациклені» на помилках – граматичних взагалі й орфографічних зокрема, і безперечним доказом такого ставлення є те, що у французькій мові вживаються різні